

Sămănătorul

Revistă Săptămînală

Sunt îngrijirea d-lor :

AUREL C. POPOVICI

PENTRU PARTEA POLITICĂ.

D. ANGHEL, ST. O. IOSIF, M. SADOVEANU, C. SANDU-ALDEA, ION SCURTU

PENTRU PARTEA LITERARĂ.

G. M. MURGOI

PENTRU PARTEA ȘTIINȚIFICĂ.

Sumarul :

AUREL C. POPOVICI. — Spre democrație «tot mai largă» (II).

ION C. LEANDRU. — Liniște (poezie).

AL. GH. DOIRARU. — Călugăru! Gherasim (nuvelă).

D. MIRCEA. — Mamei (poezie).

VASILE SAVEL. — Vanzătorul de ziare (nuvelă).

REVISTA GENERALĂ: «O răutate bătrînească» pentru «*Neanul Românesc*»; Victorien Sardou.

AL. GH. DOINARU. — Cronica veselă: Răspuns D-lui Gârleanu.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

B-dul ACADEMIEI No. 3. — Str. EDGAR QUINET No. 4.

BUCUREȘTI

EXEMPLARUL :

In țară . . . 20 bani

In străinătate 25 ,

ABONAMENTUL ANUAL :

In țară . . . 10 lei

In străinătate , 12 ,

„MINERVA“

INSTITUT DE ARTE GRAFICE ȘI EDITURA
BUCUREȘTI. — Bd. Academiei, 3.

A apărut :

Constanța Pitorească

Cu împrejurimile ei

Călăuză descriptivă cu ilustrații

DE

IOAN ADAM

LEI: 2.—

BIBLIOTECA „MINERVAI“ No. 1

Duduia Margareta

DE

MIHAIL SADOVEANU

Numărul: 30 Bani.

Opere complete

VOLUMUL II

DE

AL. I. ODOBESCU

LEI: 1.50

De vânzare la toate librăriile

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ SĂPTĂMÎNALĂ

<p>REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA B-dul Academiei, 3, Strada Edgar Quinet, No. 4. BUCUREȘTI</p>	<p>ABONAMENTUL ANUAL În țară . . . . . 10 lei În străinătate . . . . . 12 »</p>
--	---

SPRE DEMOCRAȚIE „TOT MAI LARGĂ“...

MAI ALES ÎN ATENȚIUNEA D-LUI C. STERE ȘI A ZIARULUI «VIITORUL»

II.

Ziarul «*Viitorul*», — deși un organ mai cuminte și mai serios ca multe altele din trecut și din prezent, — totuș nu-și prea «pune mintea la grea trudă», cum se exprimă el, ca să discute, în mod serios, cum trebuie discutată, o chestiune de asemenea importanță istorică. Asemenea chestiuni nu se lămuresc prin asemănări, mai mult sau mai puțin «spirituale», — ba cu «mizoneismul» în ale politiceii, ba cu «Ariel, geniul idealismului din dramele filosofice ale lui Renan», mai puțin încă prin false citate. Apoi dacă d. I. G. Br. zice că eu sunt un «vajnic luptător ce se pune în slujba (!) autocrației conservatoare» — autorul nu știe ce am susținut și ce susțin, (fac abstracție de «obiectivitatea» stilului în această «luptă sfântă pentru neam» —).

Iar dacă mai adaogă că istoria neamului nostru ne-ar fi dovedind că «oligarhiile» ar fi fost incapabile de a îndruma România «pe calea progresului», — autorul iarăș nu știe ce am susținut și ce susțin eu. La amindouă aceste «argumente» răspund: Am susținut și repet că *orice* regim pe lume este sau monarhie propriu zisă sau oligocrație, *indiferent* dacă nouă, oamenilor, ne place ori nu ne place. Căci ceea ce susțin eu, din punct de vedere sociologic, este și rămîne un fapt, o indiscutabilă realitate, un rezultat științific, decî pozitiv al cercetărilor serioase. Unora le place, altora nu, — vorba e că nici un fel de simpatii sau antipatii personale nu pot schimba acest rezultat, nu pot schimba *viața reală* în politică.

În toate democrațiile pămîntului, n'a guvernât, nu guvernează *de fapt* decît (zic *de fapt*, nu *de jure*, cum d. Stere încerca mereu să pună chestia!) — fie o clasă dirigență istorică, închisă sau deschisă, fie o reprezentățiune națională modernă, *în orî ce cas*: o înfimă minoritate, o oligarhie, dacă vreți. Ori cît ar dori cineva, în toată sinceritatea su-

fletului său, poporul, masele mari, *de fapt* nu guvernează nicăeri pe lume. Da, el, poporul, poate schimba *persoanele* din cele oligarhiî, dar nu poate dărîma oligarhia însăși. Da, el azi, d. p. la această oră «gouvernează», adică «alege» o reprezentațiune națională. Mine însă *ea* guvernează. Poporul rămîne cu «*ideia dreptului*», oligocrația cu *faptul*; poporul cu *abstracția juridică*, oligocrația cu *realitatea*; el cu *teoria*, oligocrația cu *practica*; el cu *vorba goală*, ea cu *mina plină*. — Iar Românul știe bin, din pățanie, că «ce-î în mină nu-î minciună». Cred domniî dela «Viitorul» că eu n'aș vrea să fie aminterî? Cred dumnealor că eu nu știu, vorba ceea, «ce bine ar fi să fie bine în Țara Romînească»? — *Dar nu se poate altfel de fapt*, în practica vieței omenești. Acesta-î adevărul ce rezultă din natura popoarelor.

D. Stere zice că doar «delegațiunea» sau «reprezentațiunea națională» e poporul. I-am mai spus-o că se înșală, și d-sa a tăcut apoi. Firește. Doar Rousseau însuș știa aceasta! De aceea Rousseau *nicî nu vrea să auză* de o voință «*delegată*» a poporului! Apoi cred că și antagoniștii mei vor admite un lucru: că adică de săturat, nimenî nu se satură «delegînd» pe alții să mănînce ei în locul lui?... Și de aceea vedem zilnic, în lumea democratică întregă, că delegațiunea sau reprezentațiunea națională ea singură guvernează, ea și amicii ei mai apropiați, prin urmare: o oligocrație. Așa e natura popoarelor că de treburile publice nu se interesează *de fapt* decît o infimă minoritate, fie dintr'un motiv sau altul. — Și de aceea nu există o adevărată *demo-kratie* nicăeri și n'a existat; și de aceea e cel puțin absurd a ațîța zilnic mulțimea în contra monarhieî propriu zise sau a oligocrației — în sensul larg al cuvîntului — adică a conducerii unui popor fie de către un monarh înțelept, fie de către o minoritate de oameni patrioți și pricepuți. E absurd pe de o parte, și o primejdie națională pe de alta, pentru că *amărăștii* poporul, *il înșeli* cu ideia că *s'ar putea* să fie altfel *ceea ce nu poate fi altfel*. Iată decî deosebirea între mine și între democrați: eu constat realitatea, ei însă nu vor s'o vază; eu scot încheierî practice din ea, ei firește, nu vor să le admită.

Utopisiștii democrați sînt ca și copiii. Mai ales la aceștia facultatea de generalizare e foarte mare. Cauza e că și copiii, ca toți ideologii, observă mai ușor *asemănările* între oameni și lucruri, decît *deosebirile*¹⁾. Apoi ca să judeci, trebuie mai întîi să cerni, să discerni, să ai discernămint; să distingî; îți trebuie decî mai întîi ție: o «distingțiune» în judecată; și numai asemenea oameni pot să formeze o distingțiune socială, o conducere înțeleaptă. Numai oameni cari nu cunosc nimic

1) M. Guyau, *Education et Héredité*. VIII-e éd. p. 148.

în mod serios,—da Domnule Stere: *în mod serios!* — numai aceia generalizează mereu fără nici o bază, numai aceia argumentează: «Dacă Elenii au fost, dacă Romaniii au fost, dacă Elvețienii și Americanii sunt democrați, — de ce n'ar fi democratice toate națiunile?»

Elenii și Romaniii! «Minunata democrație» clasică! Aș putea să scriu un volum, și poate că-l voi scrie odată, asupra tuturor mofturilor care s'au scris, în ditirambe îmbătătoare, despre acea «democrație» cum o înțeleg toți cei ce mereu o cîntă și o citează fără a o cunoaște și, chiar cunoscînd-o, fără a o putea judeca. Apoi d. Alfred Fouillé numai «reacționar» n'o fi? Prin urmare, nu face parte din cei bănuți? Iată ce scrie acest suflet atît de blînd și bun pentru democratism: că toată lumea cunoscătoare știe, este un loc comun astăzi, că la Atena și la Roma *nu erau libertăți*, că cele ce existau erau foarte restrînse! «C'est un lieu commun que de reprocher aux anciens leur idée trop étroite de la liberté... la servitude de la masse souveraineté du petit nombre... *Tout cela est vrai, on ne saurait trop le faire remarquer aux jeunes gens*»¹⁾. Care va să zică: aceste lucruri sînt așa de simple și folositoare, încît chiar și școlarii din învățămîntul secundar trebuie să le știe,—dar mi-te dascăli de toate categoriile!..

Și iată încă un om învățat, pe care de asemenea nici un liberal nu mi-l va contesta, d. Gustave Le Bon, un *liberal* francez vestit, ce zice despre banalele argumente cu cari îmi vin mereu d. Stere și «Viitorul»: «Cit pentru pretinsa libertate a republicelor grecești, trebuie ca cineva să fi priceput istoria tot atît de puțin ca mulți *istorici*—spre a crede în libertatea Greciei antice și a o preamări. Fie că guvernele lor se numeau aristocrație, monarhie sau democrație, *nici unul nu tolera libertatea individuală*... Antichitatea grecească «*ne connu ni la liberté politique, ni la liberté religieuse, ni la liberté de la vie privée, ni celle des opinions, ni celle de l'éducation, ni liberté d'aucune sorte. Rien dans l'homme, ni le corps, ni l'âme n'était indépendant. Il appartenait tout entier à l'Etat qui pouvait toujours disposer de sa personne et de ses biens à son gré*... Quant Rousseau admire ce trait, il montre à quel point il ignorait ce que fut, dans l'antiquité, la tyrannie de l'Etat... *L'inquisition avec ses bûchers, ne constituait pas un régime plus dur*»...!!¹⁾.

Și acum ne vine un ziar *liberal* și ne preamărește «democrația» antică,

¹⁾ Alfred Fouillé, *L'Enseignement au point de vue national*. Paris 1895, Hachette, p. 152.

¹⁾ Gustave Le Bon, *Psychologie de l'Education*, p. 124.

libertățile Atenei și ale Romei!.. Iată în ce impas penibil ajunge un liberal cînd crede că poate și el să facă, nebîntuit, salturile «științifice» ale democrației!..

Că «Viitorul» își închipue că democrația ar putea fi o armă contra socialismului, nu mă miră, pentru că pe cît d. Stere știe ce este *social-democrație*, pe atît «Viitorul» nu știe ce este *liberalism*! Și ne vine cu pilda Franței! Tocmai a Franței! A unei țări unde radicalismul democrat și social a omorît de mult *liberalismul*! A unei țări model în ceea ce privește amenințarea zilnică a *libertăților* de către democrația radicală, de către socialism! A unei țări pe care democratismul «tot mai larg» o gătue și o pierde în fața noastră! Gambetta, marele «democrat», și apoi marele dictator și iarăș sufletul faimosului «*grand Ministère*», Gambetta, marele retor și demagog, care a introdus noua eră democratică în Franța, ajuns, în cele din urmă, să fie huiduit și el odată de mulțimea «suverană», a apostrofat-o, tot el, plin de indignare, injurînd-o: *tas d'esclaves ivres!*... Iar de la el și pînă la d. Clémenceau, pe care «adevărata» democrație (cea socială!) îl consideră astăzi călău, Franța a progresat politicește enorm spre — prăpastie. Nu mai departe decît ieri, se plîngea un ziar parisian iarăș că în ziua de azi chiar școala franceză, de fapt, nu mai produce decît anarhiști, o specie de democrație și mai largă, «tot mai largă»! Da, pentru că lumea mare, lumea multă și mărunță nu distinge socialism de anarhism și democrație. Iar Franța-i plină de democrați-sociali cari ei sînt adevărații moștenitori ai revoluțiunii franceze, moștenitori ei logici, saū cum le zice *Nietzsche*: «rassa cea mai cinstită, și cea mai — stupidă, din cîte sînt pe lume»!..

Mai vin dumnealor cu pilda Belgiei și a Elveției! Parcă nu știe toată lumea că Belgia e adînc minată de democrație destructivă, de cea «reală», de socialismul internațional care atacă și stă să dărîme nu numai proprietatea, ci toată ordinea socială, toată ordinea morală a civilizațiunii noastre! Și în Elveția e aceiași primejdie, orî cît s'ar încînta d. Stere de Americanul Lloyd pe care de altfel eū i-l recomandasem, *de haz*, spre a-l duce pe d-l Stere la absurd, și pe care d-sa imediat l'a îmbrățișat cu congenială efusiune! Lloyd e doar un prototip de autor superficial, de demagog, ceea ce spusese și arătasem eū și ceea ce orî cine poate constata!

Dar pentru d. Stere, ca pentru toți democrații *juristi*, chestia se reduce la o simplă casuistică juridică, la o jucărie de forme, de formule și silabe. Auzi vorbă: în Elveția se cîrmuește «după legi», ne învață d. Stere! Parcă în India, în Statul Brahmanilor, monarhul absolut nu guverna și el numai după legi, după legile lui Manu!

Parcă aici ar fi rezidind deosebirea fundamentală! «Limitativ» sau «limitat»?—Firește! Așa se judecă chestiuni de realitate vie, de viață și de moarte pentru națiuni! Cu sufixe și prefixe, și mai ales cu idei fixe!—«A fost o nenorocire a științelor politice că căzuseră pe minile *jurisților*, — zice d. L. Gumplowicz, profesor de drept și el, la Graz, dar om cu ceva mai multă judecată politică decât mulți alții, — «căci tehnica juridică e un instrument *absolut nepotrivit* ca să observi și să cercetezi cu el un fenomen social, care nu este altceva decât un *fenomen al naturii*. E tocmai așa ca și când cineva, spre a cunoaște creșterea plantelor, s'ar duce într'o cârciumă (*Schnapsboutique*), și ar gusta acolo deosebitele lichioruri.— Meseria juridicească (*die Juristerei*) este un tărîm cu desăvirșire, *toto genere*, deosebit de al științelor de Stat, și *jurisții pot să-și bage nasul în aceste științe mii de ani, și tot n'au să priceapă absolut nimic din firea și rostul Statului*. De fapt, nici n'au fost *jurisți, ci filosofi și naturalisti cari, mai întîiu, au găsit punctul de vedere din care fii posibilă o apreciere obiectivă a Statului și a societății*¹⁾». Vorbind cu laude meritate despre marile geograf Ratzel, despre însemnătatea lui pentru sociologie, Gumplowicz zice că *o soartă binevoitoare îl ferise pe Ratzel* (ca și pe Gustav Ratzenhofer, alt sociolog) «*de studii juridice care, în cele mai multe cazuri, nimicesc orice simț pentru filosofia politică!*»²⁾.

Iar dacă Belgia și Elveția rezistă—dealtfel din ce în ce mai puțin—la virusul disolvant al «democrației tot mai largi» a d-lui Stere și a «Viitorului»—cauza e, între multe altele, că acele țări sînt încă *profund religioase* în comparație cu alte țări și popoare. Doar Belgia întreagă a fost condusă de *clericali* pînă astăzi! Iar cit despre evlavia adinc religioasă a Elvețienilor, pînă și în adunările lor politice, am dat dovezi în această revistă, la care însă d. Stere, pentru care le adusesem, a tăcut pînă astăzi, după cum a tăcut la o mulțime de alte argumente ale mele. Căci d-sa răspunde mereu, pe cum am arătat, la chestii străine de discuție pe care le pune probabil numai ca publicul să vadă că are ce răspunde. Apoi Laveleye pricepea ceea ce adversarii mei nu vor să priceapă și anume:

«Plus les institutions d'un peuple deviennent démocratiques, plus il est nécessaire qu'elles aient pour base un sentiment religieux, sincère, profond et éclairé...

Avec l'idée religieuse, la morale même disparaît: elle n'a plus de fondement et à coup sûr plus de prise sur les âmes¹⁾.

¹⁾ L. Gumplowicz, *Geschichte der Staatstheorien*, Innsbruck, 1905, Wagner p. 560.

²⁾ Ibidem, p. 531.

¹⁾ *En. de Laveleye, Le Gouvernement dans la Démocratie*, Vol. I, p. 312.

Ba Tocqueville, pe care și d. Stere îl citează, dar *nu-l cunoaște*, spune mai mult: că poporul care nu crede în Dumnezeu, trebuie guvernat *în mod absolutist, căci numai un popor religios poate fi liber!*

Eū nu merg așa departe ca Tocqueville, dar nu e mai puțin adevărat că *toate* popoarele care s'aū bucurat și se mai bucură de constituții, în sensul curent al cuvintului: «democratice», — aū fost și sint adînc religioase în toată ființa lor și aū deci o largă bază morală care le ferește de multe exagerări, de multe nenorociri și de pierzare!

Democrația, — *întru cît poate fi vorba de ea*, deci de anumite principii de *libertate* într'o formă de Stat mixtă, formă pe care o susțin eū — trebuie *meritată!* Trebuie meritată prin lupte drepte și moravuri bune; trebuie întemeiată încet, treptat, prin secole, pe o bază de granit: pe un obștesc sentiment de credință în Dumnezeu, de frica lui Dumnezeu; pe tradiții și moravuri; pe un adînc sentiment de energie și mîndrie națională, de jertfă pentru neam și țară; pe o profundă seriozitate morală și deci: pe reale sentimente de *datorie!* De datorii, — *ș'apoī* de drepturi! Nu pe voința doctrinară, caprițioasă sau interesată a unui batalion alcătuit parte din visători, parte din vanitoși și mai ales din ariviști.

Dar n'am terminat.

AUREL C. POPOVICI.

LINIȘTE...

*Liniște peste cuprinsurī
Picură de sus, din slavă;
Nici o frunză nu se mișcă,
Parc'ar fi băut otravă...*

*Sus pe-o prispă 'n vis un cîne
Lătrînd trist pe-o fată minte —
Ce n'ar da să-ī vie dragul
Sufletul să i-l alinte.*

*Și crai nou īși tot urmează
Drumul singur printre stele,
Pare trist, că nu-l văzură
Astăzi ochii dragei mele...*

ION C. LEANDRU,

CĂLUGĂRUL GHERASIM

— SFÎRȘIT —

A doua zi, cînd s'a trezit din somn, văzu vremea schimbată: o ploaie mărunțică și deasă cădea liniștită. A dormit greu, toată noaptea, ca după o trudă mare, și nici n'a știut cînd vînturile aū adus, din locuri îndepărtate și tănuite, norii de ploaie. Îi era foame: erī nu mîncase de loc. S'a sculat, a luat o bucată de colac uscat, care-ī rămăsese încă de la hram, și începu să mănînce.

Ar fi vrut să vadă soare, căci vremea asta posomorită îl făcea și mai trist din cît era. Intre cei patru pereți ai chiliei călugărești, Gherasim se simțea ca între patru ziduri de ocnă, de mormînt. Și inima îi bătea mai tare ca de obicei, mai neregulat. De singurătate mare, îi țiuiau urechile. Iși îndreptă privirile spre zidurile de la saline, și o milă nespūs de mare pentru oamenii ferecați în lanțuri îi cuprinse inima lui, plină de zbucium. Ce bine simți durerile mari ale altora, cînd tu însuți ești un mare îndurerat! Gherasim își uită pentru o clipă gîndurile, — și toată puterea de cugetare, care putea să se nască într'o minte simplă ca a lui, și-o îndreptă către ocnași. Oamenī vinovați, făptuitori de crime și de nelegiuiri, își ispășesc păcatele între părății închisorii. Cîtă durere! Cine se mai îndoește oare că un ocnaș nu dorește libertatea? Dar legea e lege, nu poate fi îngăduitoare cu aceia cari nu știu s-o respecte cum se cuvine. Și, poate fără să vrea, călugărul Gherasim făcu o apropiere între dînsul și ocnaș. Era o asemănare, dar era și o mare deosebire. Asemănarea ar fi asta: și unul și altul duceau aceiași viață monotonă, plină de frămîntări dureroase ale inimii; dar pe cînd el, ocnașul, stătea închis fără voia lui, călugărul Gherasim trăia retras, în cea mai aleasă singurătate, slujind pentru Hristos. Ce folos, însă! Nici o bucurie pentru viața monotonă, nici o tragere de inimă, nici o dragoste.

Gherasim își veni repede în fire, cuprins parcă de o mare părere de rău, pentru că într'un moment de uitare de sine îndrăzni să facă o comparație între viața unui ocnaș și viața lui evlavioasă.

«Doamne, iartă-mă! începu să grăiască singur; alungă toate gîndurile rele de la mine, ia aminte laudele mele, și îndreaptă-ți privirea către noi, păcătoșii.

Apoi își făcu cruce. Afară ploua mereu mărunțel. În spre tunel se vedea Trotușul turbure și umflat. Și a plouat două zile, neîntrerupt. Aproape tot timpul, Gherasim se uita la crucea catedralei din Tîrgul Ocnii; crucea catedralei, singurul semn pe care îl vedea din impre-

jurimile casei doamnei Ionescu. Cite-odată îl întărea credința, și atunci, toate gândurile, pe cari le avea pentru femeia asta, se despărțeau o leacă de dînsul; dar se întorceau repede, vioaie ca înainte, mai îndrăznețe parcă, și mai pline de curaj. Dragostea pentru Hristos nu era așa de puternică, nici așa de mare, nici așa de trainică, ca să poată înfrunta dragostea pentru o femeie. De abea acum se născu o adevărată părere de rău în inima lui Gherasim, pentru că se purtase așa de crud cu călugărul Meletie. Dar, la urma urmei, ce putea face cu părerea asta de rău, venită așa de tîrziu?! Meletie e îmbătrînit aproape, și-l va ierta, pentru că a văzut mai multă lume de cît Gherasim, și știe mai bine cum stau lucrurile.

Două zile a fost vreme rea: cer întunecat și ploaie mărunțică. Călugărul a trebuit să steie liniștit în chilie, și să se uite, prin geamurile spălate de ploaie, în vatra tîrgului, la crucea catedralei. Cite odată parcă se apropiau păreții din ce în ce, chilia se strîmta, și Gherasim, ne mai putînd să iasă, simțea nevoia de a sparge geamurile și a izbucni afară. Atunci fierbea sîngele într'însul, atunci îi bătea inima mai tare, și toate gândurile domolite se răzvrăteau cu putere, ca niște lei cari încep să roadă gratiile de fer, și să se vadă în largul lor, pe cîmpiile fără stăpîn. Atunci avea gust de vorbă, se frămînta pe scaun, se ridica, înconjura cu patru pași chilia, flutura din cap, iar se așeza pe scaun, lovea cu pumnul în măsuta mică, se înfierbînta, parcă se gătea de luptă. Iar după o jumătate de oră de zbucium, ca după o furtună puternică, un zîmbet îi lumina fața, cădea obosit pe patul sărac, cu gândurile îmblînzite, liniștit ca o noapte de vară, după trecerea furtunii. Atunci mîngîierea îi cuprindea inima și gândurile, obraji și fruntea se înfierbîntau, iar ochii se înduioșau ca la vederea unei mari nenorociri. Incepea să se gîndească la Madam Ionescu, femeia care îl pusese pe gânduri, și care îi împrăștiase ca o furtună tihna vieții lui călugărești. Zău! cine și-a făcut păcatul să-l îmbrace pe bietul Gherasim în haina ceia lungă și neagră, care îl oprește, ca un zid înalt pînă la cer, dela zgomotul și forfoteala mirenilor?

Simte și acum parcă pe umărul lui apăsarea ușoară a doamnei Ionescu, îi aude glasul, o vede cum merge repede și sprințară, pricepe vorbele ei cu două înțelesuri, și, fără voe, poate, în inima lui, intră cu zgomot o dragoste puternică. Se îndepărtează de dînsul teama de a călca cele sfinte, și dorul pentru o altă viață prinde dintr'o fulgerare rădăcină puternică. Se ridică nervos din pat, eși afară din chilie, și privi, plin de măreție, întreaga panoramă care se desfășura înaintea ochilor lui umezi, scăpînd cîteva cuvinte din gură:

«Nimic nu mă leagă de mănăstirea asta!»

Vremea ploioasă trecuse. Soarele era pe la toacă, și încălzea pământul din care ieșeau aburi. Gherasim înconjură schitul de vre-o două ori, gânditor, cu capul plecat, apoi porni la vale, în pădure, în poenița verde, unde a mâncat cu Madam Ionescu, în ziua hramului. Ce frumoasă era poenița acum, după ploaie! Parcă zîmbea. Dacă n'ar fi fost pământul ud, s'ar fi pus jos pe iarbă, tocmai în locul acela unde a șezut în ziua de Constantin și Elena, alături de Madam Ionescu. Porni din poeniță și se îndreptă iar către schit. Se duse de-a dreptul la bătrînul frate, și-î spuse:

«Mine e Simbătă și trebuie să facem slujbă, că-î ziua sfintului părinte Mitrofan. Mine, însă, de dimineață, așî vrea să plec în tîrg, că am treabă.

— Ce treabă?

— Aū venit... niște oameni dela mînăstirea Secu, să cumpere sare, și mine la prînz se întorc înapoi. Așî vrea să vorbesc ceva cu dinșii.

— Da' de unde știi c'au venit?

— Adineauri mă duseiū prin pădure, să văd dacă s'au mai copt fragile, și mă întîlnii c'un băiat, care venea la mine să-mi spue că, mine dimineață, dacă am vreme, să mă scobor pînă la saline, să mă întîlnesc cu oamenii de pe la Secu, c'au să-mi spue ceva.

— De! cam greū să fac numai eū slujba, dar n'am ce-ți face. Du-te».

Gherasim se întoarse în chilie, bucuros că minciuna lui a prins așa de bine. Părea vesel. Mine, cînd va răsări soarele, se va scobori în vale, și se va duce la Madam Ionescu. Dar dacă nu-î acasă? Nu, trebuie să fie, că n'are unde să se ducă. Tîrgul e mic.

A mâncat cu mare poftă. Noaptea cuprindea încet văile și dealurile. După masă a ieșit iar afară din chilie, a privit stelele, cari începeau să strălucească mai tare, cu cît noaptea cădea mai adîncă. Pe urmă a privit crucea catedralei multă vreme, și s'a uitat în vatra tîrgului, luminată de scînteile felinarleor.

A înconjurat schitul, iarăși, de vre-o cîte-va ori, plin de neastîmpăr, ca un om care trebuie să scoată din urna unei loterii, unul din aceste două bilete: sau dragostea către femei, sau dragostea pentru haina călugărească. A adormit tîrziu, după miezul nopței.

Dimineața, cînd s'a sculat, îl durea capul o leacă. Prea se zbuciumase erî, cu gîndurile, toată ziua. S'a îmbrăcat mai cu îngrijire ca de obicei, și, fără să mai fie cuprins de frica pe care i-o inspira hotărîrile credinței, porni din chilie, fără măcar să-și facă cruce ca altădată. Cînd se scobora pe cărare, nu știu cum, dar o undă de gînd îl făcu să creadă că se scoboară din rai, de sus, pe lîngă vecinătatea lui Hristos, și merge în jos, spre iad. Clopotele dela schit începură

să sune jalnic, și glasul lor plutea în aerul dimineții de vară. Gherasim se opri puțin în drum, făcu cruce de câte-va ori, și un gol mare se deschise în inima lui. I se părea că clopotele sunau mai jalnic ca altă dată, și limba parcă se izbea mai tare de pereții de acioaie. De multe ori a cîrțit în potruva liniștitei vieți de călugăr, dar sunetul clopotelor i-a adus în totdeauna aminte de tatăl care vede toate din cer, care mișcă rîurile și frunza codrului, care dă glas omului și viața florilor. Și-i dispăru atunci tot curajul de a mai merge înainte. Pășea fără nici un chef, și cu cît clopotele sunau mai mult, cu atît i se micșorau mai tare pașii. O viață întregă, trăită într'un singur chip, nu se poate schimba așa de ușor; dar nici căldura tinereții nu se preface, așa de degrabă, în răceala bătrîneții. Totuși Gherasim merse înnainte. Scobori toată cărarea, și ajunse în vale. Trotușul era și acum umflat, și aducea încă crengi de copaci, bucăți de scînduri, buturugi. Merse încet și ajunse pe pod. Se răzema de mînerul podului și privea în susul apei, care venea în valuri tulburi. Cită apă! Unde s-o fi ducînd?

Gherasim nu învățase de cît carte bisericească, și prin urmare nu avea nici o cunoștință geografică. Știa însă din cărțile bisericești că toate apele se duc spre mare, și marea n'are nici început, nici sfîrșit.

Soarele se ridicase ca de-o suliță pe cer. Oare s-o fi dus domnul Ionescu la școală? S'ar simți cu totul nenorocit, dacă l-ar găsi acasă. Nu de altceva, dar dacă îl întreabă: «ce cauți pe la noi, părinte?» Poate să răspundă ceva? Mai bine să aștepte ca să se ridice soarele mai sus, și să fie încredințat de-al binelea că va găsi acasă numai pe Madam Ionescu. Deci privi apa înnainte, pînă ce i s'a părut că se învîrtește podul cu dînsul. Atunci închise ochii bine, stătu așa cîteva clipe, apoi iar îi deschise, dar își îndreptă privirile spre tîrg. Ce naiba! nici de aici, de la pod, nu se vede casa cu ceardacul curat de lîngă catedrală!

Trecea o babă; s'a apropiat, plecată, de călugăr, i-a sărutat mîna, apoi scoase din brîu o legătură, o desnodă, luă doi gologani, — o le-turghie, — și o dădu lui Gherasim. Călugărul slobozi gologanii în buzunarul lung, mulțami, apoi iar întoarse ochii spre apă. Clopotele de la schit începură al treilea răstimp de sunete. Ce grea e lupta din sufletul unui om care nu știe să se prefacă, care nu știe să se înșele singur, și care nu poate înlătura loviturile pornite în potruva lui. Mai cu seamă Gherasim era într'o mare încurcătură, căci și dragostea pentru Madam Ionescu și dragostea pentru Hristos se luptau într'o singură inimă. Cum să împarți inima în două, jumătate unei femei, și jumătate lui Dumnezeu? De n'ar fi fost așa de mare dragostea

pentru Isus, o! cît iar fi fost de ușor lui Gherasim să nu mai steie în cumpănă, și să se ducă de-a dreptul la femeia cu ochii mari, care își mușca buzele, și care îl încurca cu întrebările ei.

Cu cît sta mai mult răzemat de mînerul podului, cu atît i se întretăiau gîndurile între dînsese. Inima lui se zbuciuma, fără ogoire, fără să găsească țarm de liniște. Și parcă nu putea lua nici o hotărîre. Îi venea undă de nebunie, să-și smulgă părul din cap, să-și rupă buzele între dinți, să-și sfișie haina de pe dînsul. Dumnezeu ori femeia? Și începu să tremure, să pășească repede de la un mîner la celălalt al podului. Urechile îi vijiaū, ochii i se turburară. Să între în tîrg sau să se urce iarăși la schit? Nu vrea să intre în tîrg, nu vrea să se întoarcă în vîrfurile muntelui. Apoi începu să strige:

«Nu, nu înșel nici pe Dumnezeu, dar nici nu mă apropii de femeie».

Și se aruncă în apa mare a Troțușului umflat de ploaie. Clopotele de la schit parcă sunau mai jalnic ca altădată, și limba parcă se izbea mai tare de pereții de acioaie.

AL. GH. DOINARU.

M A M E I

Ce repede curg anii, lăsîndu-ne 'ndărăt!..
 Revăd ca 'n vis grădina cu flori ca de omăt;
 Eram copil zburdalnic, de tot neștiutor,
 Păream că sînt un flutur, un fulg alb și ușor
 Zburînd pe calea vieței trandafirice, lină..

Odat-am rupt o floare și-o taițică albină
 Ascunsă 'ntr'o petală mă 'nșepă fără teamă.
 O! ce dureri, ce chinuri.. dar ai venit tu mamă,
 M'ai mîngăiat pe frunte, duios m'ai sărutat
 Și 'ntreaga suferință ca 'n vis mi-ai alinat.

.....
 Sînt ani de-atunci ta mijloc și parcă fură erî...
 Cărarea vieței mele de spinî îmi e doar plină;
 În fie-care floare găsesc cîte-o albină
 Care-mi pricinuește mai groaznice dureri, —
 Dar astă-zi nimeni, nimeni durerea nu-mi alină!

D. MIRCEA.

VÎNZĂTORUL DE ZIARE

— Cum te cheamă? mă întrebă el deodată cu voce stinsă.

— Radu! îi răspunsei eu, punîndu-mi ochii în pămînt.

— Se vede că ești de-ai noștri, urmă el; n'ai casă, n'ai masă, ești gol și vine iarna. Ești singur..., și eu sunt singur, bătrîn, n'am pe nimeni în lume. Trăesc cu gîndul, cu el mă ia, și-mi trece de urît. Dacă n'ai pe nimeni, vină cu mine, ne-om ajuta amîndoi și ne-om fi de folos unul altuia. Tu ești tînăr, eu is bătrîn, și veî avea prilej să înveți multe de la un bătrîn înălbit în nevoi. Ți-î foame? și scoase din buzunarul unei haine peticite o bucățică de pîine pe care mi-o dădu. Am mîncat-o cu lăcomie. I'am sărutat apoi miinile, am plins în brațele acestuî bătrîn, și încet, încet, ducînd eu acum cu grijă cartonul mare la subțioară, innaintam încet de pe stradele bogate, luxoase, cu echipajuri lustruite, spre una din marginile Bucureștiului unde, într'o căsuță pitită după niște grajduri mari, bătrînul ținea o odăiță.

De acum începe pentru mine o viață nouă.

II.

Acasă la unchiașul. O odăiță foarte curată cu păreții împodobiiți cu figuri din ziare ilustrate. Nu era nici o bucățică de părete gol. Odăița era veselă de atita lume pe care o încăpea. Chiar marginile unuî pat de lemn, măsuța, scaunul aveau lipite «ilustrații». Chipuri de femei, de bărbați, trenuri, munți, riuri, păduri, stepe, cîmpii, vinători de urși, lei, «din țara pietrilor, a șacalilor, din fundul pămîntului și din adîncul cerului», tot ce poartă și suportă lumea aceasta se găsea înșirat pe cei patru păreți și pe tavanul odăiței. Aici era o lume întreagă, bogată în închipuire, o lume care făcea fericit pe unchiașul cînd intra în ea, făcîndu-l să uite toate necazurile ce îndurase în cursul zilei, în atingere cu lumea ce nu sta o clipă pe loc. Aici era o lumie fixă, nemișcătoare, incremenită par'că de o mînă nevăzută, și de aceia părea atit de bună, și de aceia unchiașul o iubea așa de mult.

Iși așeză cu luare aminte cartonul pe masă, ațîță cu vreascuri un foc într'o sobă mică de fer, și după ce făcu socoteala banilor și a gazetelor din corpul cartonului, mîncarăm puțînă pîine cu brînză. Cum eu nu mîncasem de multă vreme de cit coji uscate de pîine, pe care eram bucuros că le găseam, această cină îmbielșugată îmi făcu o sete ce mi-o potoli unchiașul cu puțîn vin. Mărturisesc că

pînă într'acea seară eū nu gustasem nici odată din băutura asta. Unchiașul zîmbi prietenos, apoi căută printre vechiturile sale o păreche de ghete, și găsi și o haină, un fel de pardesiu cu o spintecătură la spate, care nu se încheia de cit în doī nasturī, lăsîndu-mī pieptul neacoperit; în schimb imī acoperea dosul pînă aproape la glezne, cu toate că cocoașa mea o maī scurtase nișel. Dar, în haina aceasta neagră-verde nu dam de rostul mînilor mele pierdute în mînicile lungi: unchiașul le sumese și ast-fel putui scoate afară degetele mele lungi, suptiri, uscate. Haina aceasta nobilă mă încînta, nu atit pentru mine, cit pentru cocoașa mea, care o purta cu destulă mindrie.

Acea seară a fost o deșteptare pentru mine. Treceam de la întuneric la lumină. Incepea să se deștepte în mine omul adormit de unsprezece ani, care poate era să nu se maī trezească nici odată, dacā întimplarea nu făcea să întîlnesc pe unchiaș. Eram mulțămit și bătrînul imī arăta cele dintiī litere. Luă apoi dintr'o lădiță un jurnal și o foaie de hîrtie curată, pe care trase liniuțe ce aveau să aibă un înțeles. Eraū numerile. Trase pe urmă cercușoare pe care mi le explica îndată, unī cercușoarele într'un cuvînt: *Lupta!* zisei eū luminat; și nu fără oare care greutate deslușii pe frontispiciul unui jurnal *Lupta*, în litere mari, groase, litere care aveau aerul să anunțe un războiū greu, sîngeros. Unchiașul imī spuse că voi fi ajutorul său de acum, că are să ajungă timpul cînd o să umblu și eū cu un carton la suptioară, dar pînă atunci, ca să mă obișnuesc, imī va da el cite-va numere din *Lupta*, să le vind. Astfel, incet, mă voi deprinde cu desfacerea jurnalelor.

O căldură se strecura pe nesimțite în oasele mele, începusem a mă desmorți de frigul care mă cuprinsese, ochiī mi se făceau mari, în cit deabea maī puteam ține pleoapele ca să nu cadă. Unchiașul mă culcă pe pătuțul lui moale, invălindu-mă cu o plapomă veche dar groasă, și adormii fericit în acea seară, în căldura coplesitoare a odăiții, visînd mulțămit; și deșteptîndu-mă une-orī din somnul cel dulce întrezăream, luminat de para roșiatică și slabă a lămpei, chipul unchiașului aplecat asupra gazetelor și broșurelor.

Tirziū, suflă asupra lămpei unchiașul, și-și așeză cu multă greutate capul trudit, pe pătuț, lingă mine. Mă făcui ghem numai ca să poată sta în liniște bine-făcătorul meu. Il auzii cum geme cu durere; simțeam lingă mine suspinuri înecate. În jurul căsuței noastre, afară, vîntul vijiiia puternic.

Era cea dintiū noapte cînd dormeam liniștit, așa după cum am cetit în urmă că dorm copii la sinul mamelor...

Încă nu se luminase bine de ziuă, cînd unchiașul plecă cu cartonul la subsuoară. Îmi păru rău că pleacă și mă lasă singur.

— «Dormi Radule, până vin îndărăt!»

Și ostenit cum eram, după o alergătură de o viață întreagă, adormii din nou, fericit.

Unchiașul se întorsese acasă, cînd mă trezii de lumina care inunda odăița. M'am simțit rușinat. M'am sculat repede; și pentru întia dată de luni de zile dam cu apă pe ochi și pe mină. Mi-a dat bătrînul iar să mîncînc; și am mîncat cu poftă, flămîndu-l de mine supt privirile bune ale unchiașului. Indată după ce isprăvii, începî grijă hranei mele sufletești. Mare i-a fost bucuria, și nu și-a putut-o ascunde, cînd a văzut că-mi aduc bine aminte de liniile arătate seara. Urmarăm mai departe cu cetitul, care mergea destul de repede, căci se vede, că nu eram eu o fire de tot proastă. Aveam în mine pentru lucrurile bune, o dragoste, pe care nimeni pînă la unchiaș n'a știut s'o îngrijească și s'o crească.

Mă întremam bine. O săptămînă n'am făcut nimic; am stat în odăița veselă, necăjindu-mă cu literile de supt gravuri, silabisindu-le.

Dezlegam cuvintele, le pricepeam izolate, dar nu puteam încă scoate înțelesul tuturor la un loc. Aceasta începuse a mă necăji. Totuși în josul jurnalelor, în subsolul paginei a doua și a treia, pricepeam mai mult de cît tot ce era scris pe pagina întia, pagină de politică înaltă, cum am învățat mai tîrziu, scrisă de oameni foarte învățați.

După șapte zile de odihnă, mi-am început cariera de vînzător de ziare.

Intr'o după amiază ploioasă, așteptam zgribulit la poarta administrației *Luptei* apariția ediției de seară. Unchiașul, ca mai vechi pătrunse înăuntru la distribuție, iar eu așteptam, ghiontit, de țigănușii cu piciorușele goale, luat în ris de alți băeți mici cu părul mare, de alți «jurnalști» cum se numeau între ei, tras de pulpana hainei mele lungi, primind aluzii la cocoșa mea, «în stare să ție o tipografie» îndurînd totul, ca unul ce începeam să fiu un concurent la lupta de viață, un dușman al lor pentru o coajă de pâine. Ei își socoteau, scotocindu-și buzunarele, banii pentru ediția de seară; unii, oameni de încredere aveau credit; pe mine mă întrebă unul cîte jurnale cumpăr, și, la răspunsul meu, că n'am bani, toți se adunară în juru-mi cu risuri batjocoritoare. Pe strade lumea trecea grăbită; noi așteptam în nerăbdare apariția ediției. Doi băeți jucau în bani pe trotuar lîngă zidul redacției și administrației, gata la cel dintîiu semnal să se repeadă înăuntru.

Cel dintîiu care eși cu ediția de seară fu un moșneguț rûmin ; apoi altul adus de spete, cu fața mai galbenă de cît ceara, cu două sticle rotunde îndreptul ochilor, pe urmă veni Unchiașul. In urmă eșeau alții grăbiți, țipînd cît îi lua gura numele gazetei și știrea pal-pitantă. Căpătaî douăzeci de numere, pe care după învățatura de acasă, trebuia să le împărțesc tot in goană pe Calea Victoriei, între Capșa și Teatru pe unde circulația e mai mare. Iar după ce le voi fi vindut, cu banii grămăjoară in buzunar trebuia să aștept in Piața Teatrului pe Unchiașul, căscind gura la trăsurile înșirate la front ca soldații, și la trecătorii grăbiți ai Căei. Am desfăcut îndată cinci numere : un domn cu favorite albe, un altul cu ochelari, unul cu blană, un tînăr diutr'un grup, și portarul unui otel au fost primii mei mușterii. Au vărsat in inima mea mulțămire, odată cu banul ce mi-l aruncau grăbiți ; m'au făcut să am idealuri. Am dat putere vocii mele slabe și iuțea picioarelor mele. De la Capșa m'am întors in fugă spre Piața Teatrului, dar nu mi-a cumpărat nimeni nici un număr. Strigam in zadar. Imploram cu figura. Inșă nici unul din domniî bine îmbrăcați și veseli, nu se îndurau să scoată banul din buzînar ; și disperarea mea creștea cu cît vedeam năvălind ceilalți vinzători cu strigătele lor puternice, asurzitoare.

— «De-acuma-s perdut!» gîndeam eu și, alergînd cu o foaie in mînă, gata s'o dau cuî mi-o cere-o, cu celelalte închise într'un mic cartonaș, strigînd din răsputeri : «Lupta !, Lup-ta !!» ferindu-mă de lume, de trăsuri, ud pînă la piele de ploaia mărunță, deasă, ajunsei pînă la Palat, fără să vind nici un număr. Cu vocea înneacă in lacrimi mă întorceam îndărăt ; inșă n'auzeam decit strigătele disperate scoase din gitlejuri «Lupta» anunțînd par'că un război, crud, sîngeros, irdărătul și înapoia mea. Am trecut pe celalalt trotoar. Indreptul Pasajului, vind al șaselea număr unui domns princenat cu fața acoperită de păr pînă supt ochi, cu căutătura aspră. Și din nou o licărire de fericire in mine. Am avut noroc. Pînă la unsprezece ceasuri am vindut toate numerile și așteptam tremurînd pe Unchiaș. Se făcuse ceasul douăsprezece, cînd bătrînul dădu cu ochii de mine și, la căutătura lui tristă, obosită, scosei fericit un pumn de gologani, care-î descrețiră fruntea, dezlegîndu-î buzele in rostirea acestui cuvint : «Ești norocos Radule !»

Apoi prin ploaia tot mai deasă, minată in picuri repezi de vîntul aspru, prin străzi pustii, pe unde se auzea doar șuerul prelung al vardiștilor și al rondurilor de noapte, ajunserăm la locuința noastră, la locașul nostru de pace, ferit de lume, care încremenise in zidurile-î mici o lume întregă.

Acum începe pentru mine lupta grea în viață. Vindeam în unele zile mai mult, în altele mai puțin; pe încetul mă deprindeam cu tristețea zilelor când câștigam mai puțin. Îmi dam seamă de nestatornicia lucrurilor, și mă deprindeam cu răbdarea. Eram norocos. Adesea îmi spunea unchiușul :

«Eū nu câștigam ca tine, am avut puțin noroc în viață, cu toate că ar fi trebuit să trăesc o viață mai omenește, nu părăsit de toți. Pe mine nu m'a iubit nimeni, eū n'am știut ce-ī dragostea altora, de aceia nici n'am putut iubi pe nimeni cu toate că aveam inimă largă...». Și un suspin, un geamăt de durere întretăia glasul înecat al unchiușului. Apoi în tăcerea odăiței, simțeam degetele lui slabe prin părul meū, mîngiindu-mă; apoi mă strîngea la pieptul lui și adormeam alături de prietenul meū, de singurul meū prieten și tovarăș căruia-ī datoram viața, fără de care eū aș fi plecat din lumea aceasta înainte de a-mi fi sunat ceasul....

Ca orice carieră în viață și aceia de vinzător de ziare are treptele ei. Trebuia să le urc deci, trebuia să mă urc pe treapta socială a vinzătorilor de ziare, rămînînd pe aceiași treaptă socială față de ceilalți oameni. Acuma îmi luam singur ziaarele. Pe lîngă *Lupta* luam *Adevărul* și *Universul*. Relativ, mă ridicasem repede față de ceilalți vinzători căroră impusesem, prin silința mea, cu toate că din cînd în cînd se necăjeau pe cocoșa mea din spate care creștea prea repede.

Ca să mă ridic în treapta socială am început să deschid cu sficiune ușile birturilor mici, ale cafenelelor mici, unde mănîncă oameni săraci, slujbași de toate felurile, studenți cu părul lung și cu idealuri înalte și alții pe care-ī amărișe soarta. Dar pleava era adunată în cafenelele mici, în berăriile mici. Acolo umblau mai cu seamă soldați, grade, care vin să beie din gros cu amantele dumnealor bucătărese grase, rumene, abea mișcîndu-se în hainele lor de sărbătoare. Studenții îmi cereau în totdeauna ziaarele pe cari nu le aveam; unii aveau obiceiul să-mi ceară gazete străine. Ziaarele mele le răsfoiau apoi le aruncau cu un dispreț vrednic de bogatele lor bucle: «Astea-s ziare!» Tăceam și sufeream toate vorbele rele și insultele Domnilor mari, cum tăceam și sufeream pumnii peste cocoșă ai colegilor mei, cum am suferit și răbdat dela începutul vieței, așteptînd acum resemnat la sfîrșitul ce trebuia să sosească odată! Căci asta e soarta noastră, a celor mici! Dacă n'am răbda, într'o clipă am răsturna lumea.

Am încercat apoi să mă ridic mai sus pe treapta socială. Cercam porțile cafenelelor «de rang». În unele aveam noroc. În altele mă

întorcea de la ușă privirea rece a unui chelnăr cu frac, de teamă să nu indispuie figura mea, proasta mea ținută, clientul atit de g ngaș în gusturi. Dar și aici mă rugam, și de multe ori eram lăsat. Dacă clienții imi cumpărau ziare atunci intram mai des, aveam curaj, se deprindeau cu cocoșa mea și chelnării și clienții. Mă ridicam în treapta socială.

Unchiașul tot mai greu își tira un picior după celălalt, tot mai lungă-î era calea, mai lungi nopțile când nu mai contenea cu gemetele și mai triste zilele când nu mai putea eși din odăița lui.

Dar într'o zi îi înțepenii piciorul. Nu se mai putea mișca din pat. Atunci pe obrazul galben, se strecurară din ochii lui stinși picuri de lacrimi, și cu durere neînchipuită imi dădu jurnalele să le duc îndărăt la administrație, să predaū conturile, și din acea zi rămase în pat, abia cu silință tirindu-se pînă la sobă, abea putînd ceti jurnalele seara, cînd eū adormeam învins de greutatele zilei.

Atinsesem culmea treptei sociale pe care era îngăduit s'o ajung. Imbrăcat în haine mai bune căpătate de la domni, (eū în viața mea nu mi-am făcut singur haine, am așteptat totdeauna pe cele rupte ale altora) cu cartonul unchiului subsoară, întinzîndu-l pe brațul sting cu ziare și reviste în fața publicului, alergam între unsprezece și unu la cele cincii birturi de seamă, așezate între strada Regală și Cîmpineanu, poftind la hrană sufletească pe clienții birturilor. Oamenii aceștia plictisiți de așteptarea felurilor, de singurătatea la masă, de așteptarea unui prieten care nu mai sosea, plictisiți de birt și doritori de o soartă mai bună, mîhniți de cine știe ce întimplare neplăcută, alegeau unul sau altul din ziarele mele, din reviste, le parcurgeau cu ochii dintr'o dată, apoi le lăsaū la o parte. Unii ațintindu-și ochii în gol, rămîneaū cu gazeta în mină urmînd gîndurilor, amintirilor triste de dată recentă. Birturile cele bogate sunt vesele, ele aū cu totul altă înfățișare de cit acele ale studenților, funcționarilor, și muncitorilor. Acolo se ride... Numai berăriile sunt vesele în totdeauna. Nu intră nimeni în berărie fără chef de băutură. de aceea în berărie fac cele mai bune afaceri.

Femeile nu-mi cumpără mai nici odată jurnale, doar cite o guvernantă mă oprește pe stradă de-mi cumpără din toate ziarele cite unul și eū înțeleg bine că Englezoaica nu de dragul limbei a cumpărat ziarul... Sărmana mea cocoșă, la cite umilinți nu mă expui tu.

Dar într'o seară pe la mijlocul lui Februar, pe o lună ce lumina ca ziua, strecurîndu-mă prin Cișmigiul meu iubit, călcînd pe zăpada moale, sclipitoare, din care creșteaū trupuri negre, uriașe, spre înălțimi, mă cuprinse iar o tristeță mare, ca o prevedere, un semn rău, și-mi

adusei aminte de clipa cînd venisem să-mi iaŭ rămas bun de la viață, și atunci a trecut prin mîntea mea bolnavă, timpul scurs care mă făcuse om... O icoană vie, chipul unui sfînt sta înaintea mea. M'am plecat cu smerenie la picioarele lui, dar el dispăruse, lăsînd în urmă doar amintirea pe care o purta un singur om și care se va stinge odată cu dispariția aceluși singur om...

În odăița noastră lampa reflecta lumina roșiatică asupra figurei de ceară a unchiașului înecat în suspinuri slabe. Pleoapele-î se ridicară de pe ochii cuprinși de o lumină stranie, aî fi zis două fulgere. Tremurînd de spaimă mă apropiai de unchiașul, de bunul meu prieten.

— Radule, îmi zise cu greutate: să nu mă uiți cînd oi muri... numai pe tine te-am putut iubi în viață... aș vrea să nu te las Radule singur... În ladă-î un pumn de argint, și haine, sunt ale tale... să dai și la săraci... să nu mă uiți... să ierți... să ierți...

Numai atît putu vorbi cu mari silinți, apoi plimbîndu-și privirea asupra odăiței cu părății căptușiți de o lume întreagă încremenită de o mîna nevăzută, îmbrățișînd-o pentru cea din urmă dată, se afundă în neguri...

(Va urma).

VASILE SAVEL.

REVISTA GENERALA

«O răutate bătrînescă» pentru «Neamul Românesc».

ISTORICUL Taine DESPRE DEMOCRATUL-NAȚIONALIST Robespierre ÎN POLITICA FRANȚEI.

«În ceea-ce privește *politica externă*, — discursul său asupra stării Europei «este o amplificațiune de școlar»; cînd expune planurile guvernului englez, el «atinge culmea naivității himerice».

«În privința Franței contemporane și reale, orî și ce ideie porrivită și preciză îi lipsește»

«Nici un accent adevărat în toată retorica lui meșteșugită»....

H. Taine, *Les Origines de la France Contemporaine*, (Hachette) vol. VII. p. 234 și p. 239.

Victorien Sardou.

Săptămîna trecută a încetat din viață V. Sardou, unul din cei mai mari dramaturgi francezi, care mai bine de o jumătate de secol s-a menținut cu succes pe scena teatrului francez, fiind apreciat și în streinătate, unde a fost foarte bine cunoscut și unde i s'au făcut serbări cu prilejul unor lucrări scrise anume pentru scena străină, ca în Anglia, Italia etc.

Născut în Paris în 1831, din părinți săraci, după ce 'și-a făcut licenul, a început medicina, dreptul, fiind și profesor. Părăsindu-le pe rînd, a intrat în literatură în anul 1854, cînd a prezintat teatrului *Odéon* prima sa încercare, care a căzut cu succes: *La taverne des étudiants*. Nedescurajîndu-se însă, cînî ani

mai tirziu prezintă direcției teatrului *Déjazet*, foarte timid, o nouă lucrare în colaborare cu Vanderbruch: *Les premières Armes de Figaro*, care avu succes. De acum înainte, după un început greu, calea-i fu deschisă. Realiză propriile lui cuvinte spuse după căderea celei dintii lucrări: «Sint că dacă voi ajunge, nu va fi de cit în teatru.»

V. Sardou a scris regulat, evoluind în acelaș timp cu ideile timpului, nerămînînd în urmă, întinerindu-și sufletul la ideile generațiilor pe care le vedea crescînd subt ochii lui. S'a spus despre dînsul că piesele lui erau totdeauna «de actualitate și venite la timp».

În 1876 a fost ales membru al Academiei franceze.

Moare ca un adevărat luptător în mijlocul Parisului pe care l'a iubit mult, așteptînd însănătoșirea ca să termine o nouă lucrare, ducînd astfel cu dînsul în mormint o bogăție de suflet, care nu se va mai deștepta nici-odată...

V. S.

CRONICĂ VESELĂ

Răspuns Domnului Emil Gîrleanu

Primește următoarea scrisorică:

«Dragă Doinaru, mi-ar părea rău să-ți iau prilejul unui răspuns. Mi-ar plăcea mai bine să-l fac. Ce nu-mi place însă, spre lămurirea situației tale cavalierești, e faptul că ești silit să-mi vorbești, în aceeași vreme în care ești alături de bun prieten cu alții. Deci, fără dușmănie, — nu-ți așa? Nu ne mai cunoaștem.»

EMIL GÎRLEANU*

Nu păgubesc nimica, dragul meu,
Și tu, e cert, nimic nu păgubești;
Căci tu ești tu, și eu — nu-î drept? — sînt eu.
Deci sfadă nu-î... de vrei să nu găsești.

Eu nu sînt cavaler medieval,
Nici nu-î găsi în casa mea o spadă,
Nici frîu, nici șea, nici chingă pentru cal,
Nici nu-s dispus să dau în X, să cadă.

Dar veți găsi, de veți căta mai bine,
În prea umila noastră locuință,
Destule vorbe blînde și senine
Și foarte multă bună-cuviință.

Tu ai o armă, armă ruginită,
De care faci întotdeauna caz;
Deci pentru-ce mă tirî în ispită,
Și mă silești acum să rîd cu haz?

Cu strofe vesele îți voi răspunde,
În contra stilului concis, laconic;
Și loviturii tale furibunde,
Eu voi opune zîmbetu-mi ironic.

Vezi, fie-care doarme cum 'și-așterne,
Și, drept îți spun, îmi e mai mare dragul

Ca să profit de armele moderne; —
Îți las deci spada, pumnul și ciomagul.

În gardă! deci, iubite fost amic,
Căci cam așa devine astăzi cazul;
Tu mi-î lovi cu spada, — nu-î nimic!
Te voi lovi, la rîndul meu, cu hazul.

Tu vrei să mă sfădesc cu Sadoveanu,
Cu Scurtu, Iosif, — și în schimbul lor,
Să ieau pe Dragoslav, pe Moldoveanu,
Sau alt talent, ceva mai «scipitor».

Hei! dragul meu, aiasta nu se poate,
Și tu, de sigur, n'ai să-mi cauți vină,
Că sînt un om ce cumpănește toate,
Și nu dă aur ca să-și iea rugină.

Nu-s om bogat, dar inima mi-î bună.
Și mă cunosc cam cîți bani valorez;
Tu poți să-mi dai trei mii de lei pe lună
Și tot nu pot să mă... Bulgarizez.

Maestrul tău trăiască 'n bună pace,
Cu arta lui, ce-î e așa de dragă,
În cît din Cerna, erî, un geniu face,
Iar astăzi a turnat pe dînsul bragă.

Tu vrei ca să înșințezi o lege,
Prin care bine să se stabilească,
Că cel ce-ți e amic, se înțelege,
Cu altul n'are voie să grăiască.

Hei! dragul meu, mă iartă dacă-ți spun
Că asta-i cugetare de copil...
În ori-ce caz, nu-s prost, nici nu-s nebun
Folitică să fac ca la Mizil.

Deci dacă fac și eu deosebire,
Și ieau pe Scurtu, nu pe domnul Mișu,
Tu vezi că n'am atîta pregătire
Să prețuesc mai mult... alișverîșu'.

Știu, dragul meu, c'o schiță imbecilă,
Ce-ar apărea în «Convoibiri», cu tine,
Mi-ar da prilej, așa mai mult în silă,
Să am mai mare 'ncredere în mine.

Dar mă gîndesc, cum vezi, la viitor,
Și mă feresc să fac măcar un pas,
Cu tine, cel mai mare scriitor,
Pe drumul care duce la Parnas.

Sîntem prietenî; mine fi-vom «foști»;
Deci mă gătesc de luptă cruntă, grea :—
Păzea! că dau cu Zackerlin în proști!...
«Și... fără dușmănie, — nu-î așa?»